

ליקוט לבונה (מנחות יג)

גליון 483

בדרף יג: א"ר ינאי ליקוט לבונה בזר פסולה, מ"ט א"ר ירמיה משום הולכה נגעו בה, קסבר הולכה שלא ברגל שמה הולכה והולכה בזר פסולה.

ופירש"י ליקוט לבונה, דלאחר הקטרת הקומץ היה מלקט הלבונה מעל הסולת ומקטירו. משום הולכה נגעו בה, שזה שליקטה ונתנה לכהן מיעט בהילוך הכהן, והולכה אחת מן העבודות וכו'. שלא ברגל, כגון זר שלא זו ממקומו אלא ליקטה והושיטה לכהן.

מבואר ברש"י שליקוט הלבונה הוא לאחר הקטרת הקומץ. והקשה הרש"ש, תמוה דהרי מבואר בסוטה י"ד: דמקטיר שניהם (הקומץ והלבונה) בהדדי. וכבר עמד ע"ד המל"מ בפיי"ג מעה"ק הי"ב. אולם לעיל בסמוך אמרין אי בעי האי מקטיר ברישא ואי בעי וכו' וצע"ק. והיינו דמבואר בסוגיין דא"צ להקטירן יחד, דאפשר להקטיר הלבונה לפני או אחרי הקטרת הקומץ ולא צריך דוקא ביחד.

והנה הרמב"ם (ריש פ"א פסוהמ"ק) כתב כל המנחות שקמצן אחד מן הפסולין לעבודה הרי הם פסולות. וכן אם לקט הלבונה פסל אע"פ שלא קמץ. פסק הרמב"ם כר' ינאי שזר שליקט פסול.

והקשה במל"מ דבגמ' מבואר שמשום הולכה נגעו בה, קסבר הולכה שלא ברגל שמה הולכה, והולכה בזר פסולה, ולפיי"ז יש לתמוה על רבינו שפסק לפסול וכו' ורבינו פסק (פ"א פסוהמ"ק הכ"ג) דהולכה שלא ברגל לא שמה הולכה ומתבאר שם מדבריו (הל' כז) שאם עשאה זר (הולכה שלא ברגל) לא פסיל. וכתב דנראה דרבינו לא גריס גבי ליקוט לבונה קסבר הולכה שלא ברגל שמה הולכה, עיי"ש באריכות.

והנה בתחילת הסוגיא א"ר ירמיה משום הולכה נגעו בה אבל אח"כ בגמ' אמר רב מרי אף אנן נמי תנינא זה הכלל כל הקומץ ונותן בכלי ומוליך והמקטיר, בשלמא קומץ היינו שוחט, מוליך נמי היינו מוליך, מקטיר היינו זורק אלא נותן בכלי מאי קאי עביד, אילימא משום דדמי לקבלה מי דמי התם ממילא הכא קא שקיל ורמי אלא משום דכיון דלא סגיא ליה דלא עבד לה, עבודה חשובה היא, על כרחיך משוי לה כקבלה, ה"נ כיון דלא סגיא ליה דלא עבד לה עבודה חשובה היא, על כרחיך משוי לה כי הולכה וכו'.

וכתב בליקוטי הלכות (בזבח תודה סוף פרק ראשון) דלפי ר' ירמיה דנקט דהוי הולכה קאמר בגמ' דס"ל הולכה שלא ברגל שמה הולכה אבל למסקנה דרב מרי שאין זה ממש הולכה אלא דע"כ צריך לה והוי עבודה חשובה אז א"צ להיות כהולכה ולכן להלכה שפוסקים שהולכה שלא ברגל לא שמה הולכה אפשר לומר שהליקוט לבונה נחשב כקמיצה וכדמשמע מהרמב"ם.

הרמב"ם (פ"ט"ז פסוהמ"ק ה"ז) כתב חשב מחשבת זמן בשעת קמיצה אבל לא בשעת ליקוט לבונה וכו' הרי זו פסולה ואינה פיגול עד שיחשב מחשבת הזמן בכל המתיר שהוא הקומץ עם הלבונה בשעת קמיצת הקומץ, עכ"ל. מבואר ברמב"ם שליקוט הלבונה וקמיצת הקומץ שניהם יחד מתירים את המנחה ולכן אם חשב רק בזמן הקמיצה, לא פיגול דאין מפגלין בחצי מתיר.

וכן מבואר בחי' הגרי"ז דהרמב"ם פסק (פ"א פסוהמ"ק הכ"ג) דהולכה שלא ברגל לא שמה הולכה ומ"מ פסק (פ"א ה"א) דליקוט לבונה מיפסל בזר וגם כתב טעם אחר משום דחשיב כקמיצה. ונראה דרבי ירמיה דפירש משום הולכה נגעו בה הוא דסבר שמה הולכה וע"כ ביאר דברי רבי ינאי דמשום הולכה נגעו בה אבל לדידן דלא ס"ל דשמה הולכה אה"נ דלאו משום הולכה נגעו בה אלא דמיפסל מטעם אחר דחשוב כקמיצה. וכבר כתב כן בקרן אורה דשיטת הרמב"ם היא דהוי ליקוט לבונה כקמיצה ולכן לא תלי בהולכה שלא ברגל. והנה ברש"י בסוגיין (יג: בד"ה ליקוט לבונה, כנ"ל) כתב דלאחר הקטרת הקומץ היה מלקט הלבונה מעל הסולת ומקטירו. והיינו דאפשר להקטיר הקומץ לפני ליקוט הלבונה. וכתב במנחת אברהם (עמ' רד) דזה הכל לשיטת רש"י דליקוט לבונה הוי מטעם הולכה, ולכן אפשר להקטיר הקומץ קודם ליקוט לבונה אבל

לשיטת הרמב"ם דפסק (פ"ז ה"ז כהנ"ל) דליקוט לבונה הוי מכלל עבודת הקמיצה (ולכן א"א לפגל בקמיצה לבד רק בהדי הליקוט לבונה) וא"כ היה אפשר לדון דכמו דא"א להקטיר הלבונה קודם הקמיצה ה"נ א"א להקטיר הקומץ קודם ליקוט הלבונה דהוא מכלל עבודת הקמיצה. (דצריך לגמור כל מה שקשור לקמיצה לפני שמקטירים). וכן הוכיח במקדש דוד (סי' לג סק"א) דלרמב"ם א"א להקטיר הקומץ קודם לקוט הלבונה, ואין הקמיצה מתרת הקומץ להקטרה אלא בהדי הליקוט לבונה.

וכן מבואר בחי' הגרי"ז דלרש"י אחר הקטרת הקומץ היה מלקט הלבונה, ואילו ברמב"ם משמע שמלקט הלבונה תיכף לאחר הקמיצה (פי"ג מעה"ק הי"ב). והוסיף לחלק בין רש"י להרמב"ם דרש"י נקט מלקט הלבונה מעל הסולת, דזהו עיקר העבודה של ליקוט ללקטה מעל הסולת, ואילו הרמב"ם ס"ל דהוי כקמיצה אז עיקר העבודה היא הליקוט שמלקט בידו ועושהו קומץ. (לא רק לסלק אלא לעשות בה קמיצה).

והנה בדף טז: תא שמע בד"א (דמפגלין בקומץ) בקמיצה ובמתן כלי ובהילוך (אבל בהקטרה נחלקו ר"מ וחכמים כי הקטרת הקומץ היא חצי מתיר כי צריך גם הקטרת הלבונה), מאי לאו הילוך דהקטרה (אפשר לפגל בה ודלא כר"ל שאמר דהוי חצי מתיר), לא, הילוך דמתן כלי. ופירש"י הילוך דמתן כלי, כשמוליכו לתתו בכלי דהיא עבודה שלימה היא שאין מתן כלי בעבודת לבונה (ולכן אינו חצי מתיר).

מבואר ברש"י שא"צ לתת הלבונה (לאחר הליקוט) בתוך כלי שרת כדי להקטירו ודלא כהקומץ שצריך נתינה לכלי שרת לקדשו. ולכן מתן כלי שייך רק בקומץ וממילא ההולכה כדי לתת בכלי היא עבודה שלימה (ולא חצי מתיר) דאין כזה עבודה בלבונה.

אמנם בסוטה דף יד: מפורש דמלקט את לבונתה ונותנה על גביו, דכתיב ואת כל הלבונה אשר על המנחה. מבואר להדיא שצריך לתת הלבונה על גבי הקומץ בכלי. ויש שנקטו דרש"י למד דהוי מחלוקת בין הברייתות אם צריך לקדש הלבונה אחרי הליקוט או לא.

ובחי' רבנו חיים הלוי (פי"ח פסוהמ"ק הי"ב) ביאר דאין בזה סתירה, דלענין דין מפגלין בחצי מתיר נאמר בסוגיין דנתינת הקומץ לכלי שרת חשיבא מתיר שלם משום דעבודת קבלה שבקומץ בכלי שרת השני מתקיימא רק בהקומץ לבד, ונתינת הלבונה בכלי שרת השני אין בה דין קבלה אבל גם לרש"י צריך שתתקדש הלבונה בכלי שרת שני כדמוכח בסוטה דהוי דין בפני עצמו שצריך שתתקדש הלבונה בכלי שרת יחד עם הקומץ. והיה מקום להבין שקידושו עבור ההקטרה אבל הגר"ח כתב שם דאין לומר דהוי דין בהקטרה דצריך שיעלה הקומץ עם הלבונה ביחד דהרי להדיא מבואר במנחות דף יג: דאי בעי האי מקטר ברישא ואי בעי האי מקטר ברישא. וצ"ב לפי דבריו מהו הדין שצריך שיתקדש אבל אין בה דין קבלה.

ובחזון איש (מנחות סי' כא ס"ק ד) כתב דלדעת הרמב"ם דלבונה נמי יש בה מתן כלי א"צ להיות בכלי אחד עם הקומץ. והא דאמר בסוטה י"ד ומלקט לבונתה ונותן ע"ג, עיקר הקטרה קאמר ונקט בהווה דנותן ע"ג הקומץ להקטירו. והיינו דהסדר לכתחילה הוא שיהיו ביחד להקטירם יחד אבל אין זה מעכב. וייצא דלפי רש"י דלא בעי מתן כלי ללבונה אבל בכל זאת צריך לשים אותה בכלי כדי להקטירה, ודלא כהגר"ח.

והנה בדף יא: מבואר דלכו"ע בעינן שיעור קומץ לבונה בתחילה (ונחלקו אם בסוף צריך קומץ או דדי בשני קרטין או אחד) וכתב שם רש"י בתחילה, בשעת קמיצה בעינן שיהא בכלי מלא קומץ לבונה וכו'. מבואר דבתחילת עשיית המנחה שהיא הקמיצה בעינן שיהא הלבונה יחד עם שאר המנחה. וא"כ י"ל דהא דמבואר בסוטה דבעינן שישים הלבונה ע"ג הקומץ היינו דגם בסוף עשיית המנחה שהיא ההקטרה בעינן שיהיו אחד (וזה מועיל אפי' אם בסוף יקטיר כל אחד בנפרד) ואין זה דין שיתקדש הלבונה דבלבונה אין דין שיתקבל בכלי כדי להתקדש להקרבה כמו הקומץ אבל דינו להיות אחד עם הקומץ ולכן מבואר בסוטה דנותנה על גבי הקומץ. ומדוייק הלשון שם בסוטה, שבקומץ אמרו שמקדשו בכלי שרת אבל לגבי הלבונה כתוב ומלקט הלבונה ונותנה ע"ג. ולא כתוב לקדשו שאין זה אלא לצרפו עם הקומץ. וכעין זה כתב במנחת חזקיה בדף יג: בסוגיין.

והא דכתב רש"י בסוגיין דיכול להקטיר הקומץ לפני ליקוט הלבונה, או דפליג ברייתא דידן אברייתא בסוטה או דהדין בסוטה הוי רק דין לכתחילה שיהיו יחד לקראת ההקטרה אבל אינו מעכב.